

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра фінансів

Допущено до захисту

Завідувач кафедри _____

“ ____ ” _____ 201__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістра

зі спеціальності 8.07072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

за магістерською програмою професійного спрямування

Податкова справа

на тему: «**ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ
ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ**»

Виконавець:

студентка фінансово-економічного факультету

Чеснокова Юлія Олексіївна _____

Науковий керівник:

К.е.н., доцент

Слатвінська Марина Олександрівна _____

ОДЕСА - 2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ.....	7
1.1. Сутність і функції фіскальної політики держави	7
1.2. Історична ретроспектива фіскальної політики	16
1.3. Види фіскальної політики за циклами економіки	26
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА І ПРОБЛЕМАТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	33
2.1. Фіскальне регулювання в системі важелів державного впливу на економічну систему в умовах трансформації.....	33
2.2. Податки і збори в системі фіскально-регулюючих важелів	47
2.3. Аналіз впливу фіскальної політики на розвиток суб'єктів господарювання.....	57
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ	78
3.1. Зарубіжний досвід проведення фіскальної політики	78
3.2. Напрями вдосконалення фіскальної політики України на сучасному етапі розвитку ..	85
ВИСНОВКИ.....	90
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	94
ДОДАТКИ	98

ВСТУП

З часів проголошення незалежності перед урядом України постало завдання побудувати економічну систему, яка забезпечила б гідний рівень життя для населення. Особливої актуальності це питання набуло під час трансформації економічної системи до ринкової. Великого значення набуває економічна політика, яка визначається як діяльність органів управління з визначення та реалізації завдань та цілей розвитку держави. Для цього держава повинна мати в розпорядженні фінансові ресурси, які відображають інтереси суб'єктів підприємницької діяльності органів державної влади, інвесторів та населення. Існує об'єктивна необхідність реалізації фінансової політики яка направлена на фінансування державних програм соціально-економічного розвитку. Основними складовими є: бюджетно-податкова, кредитно-грошова (монетарна), інвестиційна, валютна та митна політики. Провідну роль відіграє бюджетно-податкова політика, адже з її допомогою можна створити оптимальні умови оподаткування та раціонального використання бюджету. Її основними цілями є забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку, стимулювання підприємницької діяльності та привабливості інвестиційного клімату держави, покращення життєвого рівня населення. Наповнення державного бюджету має стимулювати зважена податкова політика. Склад і величина надходжень перш за все залежить від фіскальної політики, яка проводиться у країні, а також, від податкової системи. Вона значною мірою впливає на населення, суб'єктів господарювання та на економіку в цілому. Адже, з допомогою зваженої фіскальної політики держава не лише акумулює кошти до бюджету, а й регулює діяльність підприємств (стимулює або стримує).

Актуальність теми полягає в тому, що на сьогодні в умовах економічної кризи, трансформації економіки, проведення антитерористичної операції на Сході країни та євроінтеграції уряду важко визначити стратегічні орієнтири для реалізації ефективної фіскальної політики. Україна, не маючи

достатнього практичного досвіду й наукового обґрунтування формування та реалізації фіскальної політики, розвивалася експериментальним шляхом, нерідко роблячи при цьому хибні кроки. Так як наша країна відносно молода, то її податкова система знаходиться лише на стадії формування, в той час коли в інших економічно розвинутих країнах вона лише коригується відповідно до ситуації. Негативний аспект формування фіскальної політики в Україні полягає у тому, що він цей процес занадто повільний і мінливий. Адже, навіть з моменту прийняття Податкового кодексу, все одно кожного року вносяться нові правки і зміни, що негативно відображається на розвитку підприємництва, а в податковій системі так і залишається багато недоліків. На сьогодні наша країна потребує проведення зваженої фіскальної політики, яка б оптимально враховувала як фіскальні інтереси держави, економічні інтереси суб'єктів господарювання, так і соціальні потреби громадян.

Мета: дослідження фіскальної політики України та її особливостей в умовах трансформації економіки, виявлення її сильних сторін та недоліків та визначення шляхів її поліпшення.

Досягнення цієї мети зумовило необхідність постановки та розв'язання комплексу **завдань**:

- визначити сутність фіскальної політики, її складові, функції та цілі;
- охарактеризувати її основні етапи становлення в Україні;
- проаналізувати види фіскальної політики, в розрізі економічних циклів;
- проаналізувати основні фіскальні важелі державного впливу на економічну систему;
- дослідити прямі і непрямі податки в системі фіскально-регулюючих важелів державного впливу;
- провести аналіз наслідків впливу фіскальної політики на розвиток суб'єктів господарювання;
- розглянути зарубіжний досвід проведення фіскальної політики;
- запропонувати напрями вдосконалення фіскальної політики України.

Об'єктом дослідження є процес формування і реалізації фіскальної політики в умовах трансформації економіки.

Предметом дослідження є відносини, що виникають в процесі реалізації фіскальної політики в Україні, проблеми та перспективи розвитку.

Методи: структурний та системний методи використано при розкритті сутності, економічної природи та функцій фіскальної політики.

За допомогою порівняльного та факторного методів узагальнено зарубіжний досвід проведення фіскальної політики.

Аналогія, історичний та логічний підходи використано при визначенні етапів становлення фіскальної політики України. Розрахунок та аналіз були використані при аналізі структури прямих і непрямих податків. Узагальнення використовувалось при визначенні термінів, регресійний та кореляційний аналізи були використані при визначенні міри впливу непрямих податків на ВВП, метод прогнозування при прогнозуванні обсягу ВВП на майбутні періоди. Графічний при побудові графіків та діаграм.

Інформаційну базу дослідження складають закони, нормативні акти, Податковий кодекс України, навчальна література, а саме: «Податкова система» І.О.Лютого, «Податкова система» В.Г.Баранової, «Оподаткування в Україні» Н.І.Редіної та ін.; дослідження вітчизняних авторів, а саме праці В.І.Удяк, О.В.Атамчук, А.О.Нікітішина, З.С.Варналія, І.А.Майбурова, А.І.Крисоватого та ін.; інтернет-видання та інформаційні портали органів державної влади. Важливу роль у дослідженні фіскальної політики мають такі вчені, як: Т.С. Куценко, Є.І. Грідіна, П.В. Круш, Л.Б. Рябушка, Д.В.Веремчук, Ю.В. Пасічник, В.М. Федосов, А.І. Крисоватий, С.М. Свешніков, І.А. Чугунов, Л.В. Андрущенко, О. Бланшар, А. Селіщев, С. Фішер, Р. Дорнбуш та інші; електронні джерела, зокрема сайти Державного казначейства, Міністерства фінансів та комітету статистики.

Публікації та апробація результатів дослідження.

Основні положення дипломного дослідження і його результатів доповідалися й обговорювалися на 2 студентських науково-практичних

конференціях: «Фінансові аспекти розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання: сучасний стан та перспективи розвитку» (м.Одеса, листопад 2017 р.) та «Економічний розвиток в рішенні проблем суспільства» (м.Одеса, березень 2016).

ВИСНОВКИ

В процесі виконання роботи та поставлених завдань, я дійшла наступних висновків: фіскальна політика є складовою частиною фінансової політики і представляє собою діяльність уряду, спрямовану на регулювання і запобігання небажаних змін сукупного попиту, шляхом регулювання доходів та витрат бюджету. Основними функціями фіскальної політики є фіскальна, стабілізаційна та функція вирівнювання доходів.

Основними цілями фіскальної політики є:

- стабілізація економіки, орієнтир на економічне зростання;
- стимулювання розвитку економіки;
- стримування інфляційних процесів;
- забезпечення надходжень до бюджету для покриття фінансування соціальних програм;
- перерозподіл фінансових ресурсів держави з метою бюджетного вирівнювання регіонів тощо.

Основними структурними елементами фіскальної політики є: а) політика щодо податкових надходжень до бюджету (податкова політика); б) політика щодо неподаткових надходжень до бюджету; в) політика щодо доходів бюджету від операцій з капіталом; г) політика щодо коштів, що надходять до бюджету від зарубіжних країн і міжнародних організацій (політика зовнішніх запозичень); д) політика щодо цільових фондів; е) політика щодо офіційних (міжбюджетних) трансфертів (трансфертна політика).

У процесі становлення фіскальної політики України ми виділили 5 основних етапів: Перший етап: 1991 - 1993 рр., другий етап: 1994 - 1999 рр., третій етап: 2000 - 2009 рр., четвертий етап: 2010 - 2013 рр., п'ятий етап: 2014 - по теперішній час. Характерна ознака податкової політики першого етапу – експериментальний пошук кращих варіантів податкової системи у зв'язку з відсутністю національного теоретичного обґрунтування. Другого - зниження податкового тиску суб'єктів господарювання з метою детінізації економіки та

зменшення дефіцитності бюджету. Третього - пошук оптимального співвідношення між прямим і непрямим оподаткуванням, робота над удосконаленням адміністрування податків. Четвертого - побудова оновленої податкової системи на основі принципів економічної ефективності та соціальної справедливості. П'ятого – постійне зростання видатків бюджету, зміна бюджетної структури у зв'язку з воєнними діями на Сході.

Визначено, що в залежності від фази економічного циклу розрізняють дискреційну і недискреційну фіскальну політику. Якщо говорити про механізм здійснення фіскальної політики в Україні, то її можна віднести до дискреційної.

В ході роботи було досліджено фіскальні важелі та фіскальні інструменти цієї політики, та проаналізовані найсуттєвіші з них. Встановлено, що визначальну роль у процесах трансформаційної перебудови економіки держави відіграє такий фіскальний важіль впливу, як видатки бюджету. Вони забезпечують фінансування соціальної сфери, різних галузей народного господарства, сприяють розвитку міжнародних відносин та визначають пріоритетні напрями фінансової політики. Встановлено, що за період 2007-2016 роки обсяг видатків збільшився майже втричі. Основна маса видатків припадає на соціальний захист та соціальне забезпечення. Також, дуже важливим важелем державного впливу є трансферти. Їх значення у 2016, порівняно з 2014 роком зросло. В ході дослідження виявлено, що переважна більшість місцевих бюджетів залишаються залежними від трансфертів з бюджетів вищого рівня. Це є негативною ознакою, яка порушує сучасні європейські норми та традиції формування гнучкої, економічно ефективної системи місцевих фінансів.

В процесі аналізу прямих і непрямих податків в системі фіскально-регулюючих важелів державного впливу можна стверджувати, що основними податками, за рахунок яких наповнюється державний бюджет України, є непрямі податки: податок на додану вартість, акцизний податок та мито і прямі податки: податок на прибуток підприємств та податок на доходи фізичних осіб. Основним бюджетоутворюючим податком є податок на додану вартість і його величина на протязі 5 років зберігала тенденцію до зростання; надходження з

податку на прибуток підприємств мали тенденцію до зниження, що пояснюється політично-економічною кризою; тенденцією до зростання характеризуються податок на доходи фізичних осіб та акцизний податок, що пояснюється перерозподілом коштів, отриманих від стягнення податку на доходи фізичних осіб у відсотковому відношенні між державним та місцевим бюджетами та збільшенням ставок і розширенням податкової бази акцизного податку. Частка податкових надходжень внаслідок реформування податкової системи України зберігає тенденцію до зростання. В процесі аналізу впливу непрямих податків на економічну систему, було виявлено дуже щільний зв'язок між надходженням ПДВ та обсягом ВВП. На основі цього зроблено прогноз цих показників на 2 роки. Отримані результати показали, що обсяг ВВП і ПДВ у 2017 році зменшиться на 26% і 10 % відповідно, проте у 2018 році була виявлена тенденція зростання ВВП на 23,5% і ПДВ на 7%.

В процесі аналізу впливу фіскальної політики на розвиток суб'єктів господарювання ми дійшли висновків, що в Україні високий рівень податкового навантаження на суб'єктів господарювання. Що ж до аналізу прямих і непрямих податків в контексті підприємництва, то найбільший вплив здійснюють податок на прибуток підприємств, ПДВ, ЄСВ та податку на доходи фізичних осіб. При проведенні аналізу впливу податкової політики на формування доходів суб'єктів та домогосподарств було встановлено, що: зменшення ставки на прибуток та відміна ЄСВ для фізичних осіб та введення єдиної зниженої ставки для юридичних осіб дещо зменшили податкове навантаження, але суб'єкти господарювання є збитковими, а домогосподарства в умовах високої інфляції та зростанням цін на товари лише підтримують рівень споживання. Проаналізувавши кількість зареєстрованих суб'єктів господарювання починаючи з 2007 і по 2015 рік кількість суб'єктів господарювання поступово зростала. Але в 2015 і 2016 роках ця частка значно зменшилась. Перш за все це пов'язано із воєнними діями та окупуванням територій.

Аналізуючи зарубіжний досвід проведення фіскальної політики можна зробити висновок, що практика її проведення в кожній державі має свої позитивні аспекти та недоліки. Але, на мою думку, найефективнішою є практика проведення фіскальної політики в США, де місцеві бюджети децентралізовані, діють недержавні пенсійні фонди та прогресивні ставки оподаткування прибутків не тільки підприємств, а й населення, що відповідає принципу справедливості.

Головною метою реформування фіскальної політики України є наближення її до вимог та стандартів Європейського Союзу. Щодо адаптації зарубіжного досвіду реалізації бюджетно-податкової політики виникає необхідність всебічного розгляду наявних проблем в державі, аналізу факторів, під впливом яких формулювалась бюджетно-податкова політика зарубіжних країн і згодом застосовувати його в Україні, але при умові врахування специфіки економічного і соціального розвитку нашої держави. У процесі реформування системи оподаткування в Україні необхідно докорінно змінити ставлення до місцевих податків і зборів, суттєво підняти їх значення у формуванні дохідної частини місцевих бюджетів. потрібно проводити всебічну організаційну і просвітницьку роботу з платниками податків, урегулювати і вдосконалювати інформаційні потоки між платниками податків та органами контролю за їх сплатою. У сфері податкового контролю необхідно посилення відповідальності працівників ДФС за втрати, понесені платниками податків через їх незаконні дії або бездіяльність; кадрова робота; підвищення відкритості та прозорості роботи ДФС. За допомогою бюджетно-податкової політики необхідно здійснювати заходи у напрямі регулювання податкового боргу, розвитку провідних галузей економіки, стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств, розвитку малого та середнього бізнесу та покращення добробуту населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Уклад: Свешніков С.М.; Крижановський В.І. – Бюджетно-податкова політика країн в умовах ринкової економіки. Зарубіжний досвід./ навч.-метод.матеріали
2. Фінанси / гроші та кредит. - Уклад: Круш. П.В.
3. Уразов. Саух. Вікарчук основи економічної теорії
4. Калинина, И.Л. Формирование и реализация эффективной фискальной политики, стимулирующей экономический рост: дис. ... канд. экон. наук : 08.00.05 / Калинина Ирина Львовна. – М., 2005. – 197 с.
5. Глухов, Е.В. Теоретические аспекты содержания и сущности фискальной политики государства [Текст] / Е.В. Глухов // Гуманит. и социал. науки. – 2013. – №1. – С. 19–35.
6. Гусев, А.Б. Влияние фискальных инструментов на экономический рост: методы макроанализа: дис. ... канд. экон. наук : 08.00.05; 08.00.13 / Гусев Александр Борисович. – М., 2003. – 160 с. 190 Випуск 31 ' 2016 Державне будівництво та місцеве самоврядування
7. Захарьин, П.А. Фискальная социология: взгляд на налоговую политику государства [Текст] / П.А. Захарьин // Теория и практика обществ. развития. – 2012. – №10. – С. 52–55.
8. Ковальчук, І.В. Особливості фіскальної політики на українських землях за часів Російської імперії [Текст] / І.В. Ковальчук // Порівн.-аналіт. право. – 2013. – №3–2. – С. 27–30.
9. Гай-Нижник, П.П. Податкова політика Центральної Ради, урядів УНР, Української Держави, УСРР (1917–1930 рр.) [Текст] / П.П. Гай-Нижник. – К.: Цифра-друк, 2006. – 303 с.
10. Хейне, П. Экономический образ мышления: пер. с англ. / П. Хейне. – М. : Catallaxy, 1991. – 702 с.
11. Соболева, О.П. Макроекономіка: навч. посіб. / О.П. Соболева. – Х.: ХІБС УБС НБУ, 2013. – 158 с

12. М.І. Небава. Теорія макроекономіки: навч. посіб.
13. Большая энциклопедия: словарь общедоступных сведений по всем отраслям знания: [в 20 т.]. – Т. 19 / ред. С. Н. Южанов. – 4-е изд. – СПб.: Просвещение, 1904. – 794 с.
14. Масліченко С. О. Фіскальний механізм у системі державного регулювання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.01.01 "Економічна теорія" [Електронний ресурс] / С.О. Масліченко. — К., 2002. — 19 с. — Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/ard/2002/02msosdr.zip>.
15. Булатов А. С. Экономика: [учеб.] / А. С. Булатов. – 4-е изд. – М.: Экономистъ, 2006. – 831 с
16. Трофимова Ю. В. Концепт «политика» в русской языковой картине мира: дис. канд. юрид. наук : Новосибирск, 2004. – 152 с.
17. Розпутенко І.В. Бюджетний процес: навч. посіб.
18. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-text-3613.html>
19. Про систему оподаткування : Закон Української радянської соціалістичної республіки № 1251-ХІІ від 25.06.1991 р. [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1251-12/ed19910625>.
20. Про податок на добавлену вартість: Закон України № 2007-ХІІ від 20.12.1991 р. [Електронний ресурс] // Портал: Ліга Закон. — Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T200700.html.
21. Ісанишина Г. Ю. Податковий менеджмент: навч. посібн. / Ісанишина Г. Ю. – К. : ЦУЛ, 2003. – 260 с.
22. Про податок на добавлену вартість: Декрет Кабінету Міністрів України № 14-92 від 26.12.1992 р. [Електронний ресурс] // Портал: Ліга Закон. — Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KMD92014.html.
23. Про Державний бюджет України на 1993 рік : Закон України № 3091-ХІІ від 09.04.1993 р. [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3091-12>.

24. Про систему оподаткування : Закон Української радянської соціалістичної республіки № 1251-ХІІ від 25.06.1991 р. [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1251-12/ed19940401>.
25. Становлення та модернізація Державної податкової служби України. Офіційний сайт Міністерства доходів і зборів [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://minrd.gov.ua/modernizatsiya+dps+ukraini/stanovlennya+ta+modernizatsi/>
26. Тіньова економіка в Україні: масштаби та напрямки подолання. — К.: НІСД, 2011. — 31 с
27. Електронний ресурс: <https://commons.com.ua/ru/byudzhet-ta-borgova-politika-ukrayiny/>
28. Електронний ресурс: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1166-18>
29. Електронний ресурс: https://dt.ua/ECONOMICS/ukrayina-protisnulas-u-pershusotnyu-doing-business-2015-155155_.html
30. Електронний ресурс: http://dt.ua/UKRAINE/z-1-sichnya-2016-roku-pravki-dopodatkovogo-kodeksu-nabuli-chinnosti-195895_.html
31. Електронний ресурс: <http://index.minfin.com.ua/index/gdp/>
32. Електронний ресурс: http://posibnyky.vntu.edu.ua/makro_ek/73.htm
33. Чистов С.М., Никифоров А.Є., Куценко Т.Ф. Державне регулювання економіки
34. Електронний ресурс: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=659>
35. Електронний ресурс: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/index>
36. Податковий кодекс України. // Електронний ресурс <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
37. Електронний ресурс: <http://www.me.gov.ua/PerelikDerzhavnikhInvestitsiinikhProektiv>
38. Податкова система України: підручник / В. М. Федосов, В. М. Опарін, Г. О. П'ятаченко та ін.; За ред. В. М. Федосова. — К.: Либідь, 1994. — 464 с.

- 39.Податковий кодекс України. // Електронний ресурс
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
40. Електронний ресурс:<http://www.ukrstat.gov.ua/>
- 41.УДК 336.201 Наталія Ткачук: Вплив податкового навантаження на діяльність суб'єктів господарювання в умовах реформування фінансової системи України[Електронний ресурс:] <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/>
- 42.УДК 336.201 Наталія Ткачук: Вплив податкового навантаження на діяльність суб'єктів господарювання в умовах реформування фінансової системи України[Електронний ресурс:] <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/>
- 43.Електронний ресурс:<https://index.minfin.com.ua/budget/>
- 44.Електронний ресурс:<https://index.minfin.com.ua/economy/index/inflation/>
- 45.УДК 330.342 ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ Л.В. Рібун 1 , Г.А. Лех 2 , І.М. Васькович 3
- 46.Електронний ресурс:<http://www.ukrstat.gov.ua>
- 47.Статистичний збірник України
- 48.Господарський кодекс України -Редакція від 06.01.2018
- 49.Електронний ресурс:<https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/2017>
- 50.Електронний ресурс:<http://www.doingbusiness.org/data/exploretopics/paying-taxes>
- 51.Ткаченко Н.М. Податкові системи країн світу та України. Облік і звітність : [навч.-метод. посіб.] / Н.М. Ткаченко. – К. : Алерта, 2004. – 554 с.
- 52.Проскура К.П. Податкове адміністрування в Україні в посткризовий період: ефективність та напрями модернізації / К.П. Проскура. – К. : Емкон, 2014. – 376 с.
- 53.Бідюк О.О. Адміністрування податків:міжнародний досвід та українські реалії / О.О. Бідюк // Матеріали науково-практичного круглого столу «Реформування системи сплати податків та зборів з урахуванням міжнародного досвіду». – К. : Алерта, 2012. – С. 25–29